

Ob koncu 1. tisočletja pr. n. št. je rimska država svoje osvajalne težnje usmerila tudi na območje JV Alp in Panonske nižine. Tako je že ob koncu 1. stoletja pr. n. št. Dolenjska prišla v okvir rimskega imperija. Najprej je bila vključena v provinco Ilirik, kasneje pa v provinco Zgornjo Panonijo. Osvajalski Rimljani so na Dolenjskem podredili keltske Tavriskie in Latobike, pri Drnovem so ustanovili mesto Neviodunum, ki je bil tudi upravni sedež Dolenjske, poimensko pa poznamo še Praetorium Latobicorum – Trebnje, Crucium – verjetno Groblje pri Šentjerneju ter Acervo pri Stični oziroma Ivančni Gorici.

Verdun pri Stopičah, grob 41 – železna legionska čelada z naličnicama, 1. st. n. št.

Rimska država je uvedla davčni sistem, denarno menjavo, zgradila ceste in mostove. Ena najpomembnejših prometnih žil v Imperiju je povezovala Italijo z vzhodnimi provincami v Mali Aziji in na Balkanu in je potekala preko Dolenjske po identični trasi kakor današnja cesta Ljubljana – Zagreb. Rimska država je uspela zadržati zasedeno ozemlje vse

do 4. stoletja, ko v nemirnih časih preseljevanja narodov valovi novih osvajalcev hitijo proti obljudjeni deželi – Italiji. Prebivalci, ki so ostali brez zaščite države, se iz ravninskega sveta umaknejo na hribovite obronke, kjer zrastejo utrjena mesta s prvimi krščanskimi cerkvami, del prebivalstva pa se odseli in si poišče zavetje v utrjenih obmorskih mestih Istre in Italije. Na Dolenjskem mestne kulture antičnega časa z izjemo Neviodunuma skoraj ne poznamo. Domači prebivalci, ki so jih zavojevalski Rimljani preselili iz višinskih utrjenih gradišč v dolino, so živeli v manjših, vaških zaselkih in se povéčini ukvarjali s kmetijstvom. Na podeželju pa v tem času najdemo še celo vrsto posestev – vil rustik, ki so solidno grajene, s kar visoko stopnjo stanovanjske kulture, ki je vključevala tudi ogrevanje s centralno kurjavo – hipokavstvom. Lastniki teh posestev verjetno niso bili staroselci.

Zloganje pri Škocjanu, grob 10 – lončena hišasta žara z zaključkom v obliki petelina, 2. st. n. št.

Draga pri Beli Cerkvi – zidana kupolasta grobnica s pridatki med izkopavanjem, 1.–2. st. n. št.

Med pomembnejša arheološka pričevanja sodijo tudi grobovi s pridatki. V antičnem času grobišča praviloma ležijo ob cestah. V prvih stoletjih z žganimi pokopi, od 3. stoletja pa s skeletnimi pokopi. Žganina pokojnikov je bila položena v žare, in ravno na Dolenjskem so značilne hišaste žare, ki s svojim zaključkom v obliki petelina odražajo staroselske predstave, navade in hotenja. Kot običajen grobni pridelek se praviloma pojavljajo lončena svetilka – oljenka in novc ter lončeno posodje s hrano in pijačo, ter nekaj delov oblačil in nakita, ki so izdelani iz bronu in železa, izjemoma tudi iz zlata, stekla ali iz gagata. Kamnitih napisnih nagrobnikov je sorazmerno malo, predvsem se pojavljajo v bližini mest – Neviodunuma in Praetorijuma Latobicoruma. Napisi se pojavljajo tudi na kamnitih miljnkih, ki so stali ob glavnih cestah in so poleg razdalj med mesti opozarjali na vladarje, ki so ceste rekonstruirali in popravljali.

Zidani Gaber na Gorjancih – poznoantični kamnit sarkofag, sestavljen iz dveh pepelnic, 3. stol. n. št.

Danes je vidnih ostankov antičnega življenja na Dolenjskem sorazmerno malo, saj jih je današnja raba prostora skoraj v celoti nadgradila. Tako je večina antičnih cest v uporabi še danes, le da so sedanje moderne komunikacije pod seboj prekrile že antične. Naše stavbe in naselja nadaljujejo gradnjo na istih temeljih kot v antičnem času. Zato so priče rimskodobnega življenja danes vidne v muzejih – v Dolenjskem muzeju v Novem mestu in Narodnem muzeju v Ljubljani. Le nekateri monumentalnejši napisni ali okrašeni kamni so še vzdani v javnih zgradbah – gradovih in cerkvah. Tako v cerkvah v Trebnjem, na Jezeru in v Dečji vasi, v Karteljevem in v kamnitem zidu ob cerkvi v Šmarjeti. V Češnjicah pri Trebelnem je vzdani del nagrobnika v zidu hleva, del nagrobnika s figuralno upodobitvijo je vzdani na hiši v Globodolu, dva kamnita leva sta vzdani na Knobleharjevi rojstni hiši v Škocjanu. Ponekod pa so se ohranila še ledinska imena kot „rimska cesta“ pri Žužemberku.

Šmihel pri Žužemberku – Kamnit nagrobnik Vibiusa Emeritusa vzdani v župnijski cerkvi, 3. stol. n. št.

Vabilo na ogled dolenjske antične preteklosti

- Ivančna Gorica – Šentlovrenc – Kamni Potok – Trebnje – Jezero – Štatenberk – Velika Strmica – Škocjan – Bela Cerkev – Novo mesto
- Ivančna Gorica – Šmihel – Žužemberk – Mačkovec pri Dvoru – Polje – Straža – Novo mesto – Šentjernej – Groblje – Mihovo – Zidani Gaber
- Šentjurski hrib pri Tržišču – Mokronog – Mirna – Trebnje – Jezero – Karteljevo – Novo mesto – Bela Cerkev – Škocjan – Zloganje – Drnovo pri Krškem
- Brežice – Drnovo – Kostanjevica – Groblje – Bela Cerkev – Novo mesto – Straža – Mačkovec pri Dvoru – Reva pri Dobrniču – Trebnje – Kamni Potok – Mokronog – Šentjurski hrib – Sevnica

izdajatelj in založnik: Koordinacijski odbor projekta Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine • zasnova in realizacija: Studio 5 Mirna • besedilo in fotografija: Borut Kriz • zemljevid: Mateja Belak, Inštitut za arheologijo ZRC SAZU • oblikovanje: Darinka Knapič • tisk: NTD d.o.o. • Novo mesto, marec 2007

Na naslovnici: Draga pri Beli Cerkvi – zidana kupolasta grobnica; Trebnje, Pristava, grob 27 – steklena posodica

ANTIČNA DOLENJSKA

Trebnje, Pristava, grob 27 – steklena posodica – arrybalos z bronastim ročajem, 1.–2. st. n. št.

Dolenje Polje – lončena pečatna oljenka s pečatom CASSI, 2. stol. n. št.

DOLENJSKI MUZEJ

Novo mesto, Beletov vrt, grob 96 – lončen dvoročajni vrč, 1. st. n. št.

Karteljevo pri Novem mestu – kamnita miljnika Antonija Pija in Septimija Severa, 2. in 3. st. n. št.

Iz ljubljanske smeri

Odpravite se lahko po naslednji poti:

Ivančna Gorica, antični miljniki – Kamni Potok, lončene cevi; ostanki antičnega vodovoda – Trebnje, kamnit, anepigrafski miljniki, del figuralnega nagrobnika v župnijski cerkvi, lokacija večjega grobišča na Pristavi – Jezero, cerkev leži na dobro vidnih kamnitih temeljih večje antične grobne parcele, v južni steni cerkvene ladje so vzdani antični kamniti členi – Štatenberk, antična vila rustika in lokacija nagrobnika z reliefom lova na medveda, ki je shranjen v Narodnem muzeju v Ljubljani – Velika Strmica, poznoantična, bizantinska trdnjava – Škocjan, na Knobleharjevi hiši, dva reliefa levov – Bela Cerkev, del antične grobnice in anepigrafski miljniki, lokacija antičnega grobišča ob cesti – Novo mesto, Dolenjski muzej z arheološko zbirko in delom lapidarija ter grad Grm in Nova ljubljanska banka z antičnimi predmeti na mestu, kjer je ležalo antično grobišče – Beletov vrt.

Novo mesto, Bršljin – steklena čaša z vbrušanim napisom, 4. st. n. št.

Priporočamo vam tudi pot:

Ivančna Gorica, antični miljniki – Šmihel, antični nagrobnik v župnijski cerkvi in lokacija antične vile rustike – Žužemberk, trasa rimske ceste nad naseljem – Mačkovec pri Dvoru, sledovi antične poselitve – Polje, antično grobišče – Straža, antično grobišče pri tovarni Novoles – Novo mesto, Dolenjski muzej z arheološko zbirko in delom lapidarija ter grad Grm in Nova ljubljanska banka z antičnimi predmeti na mestu, kjer je ležalo antično grobišče – Beletov vrt – Groblje, lokacija večjega naselja, verjetno Cruciuma – Mihovo, večje grobišče v vasi – Zidani Gaber, poznoantično utrjeno naselje z zgodnjekrščanskimi cerkvami in obzidji.

Trebnje, Pristava, grob 111 – bronasta fibula v obliki pava, 1.–2. st. n. št.

Iz štajerske smeri

Šentjurski hrib nad Trziščem, prazgodovinsko in poznoantično utrjeno naselje – Trebnje, kamnit, anepigrafski miljniki, del figuralnega nagrobnika v župnijski cerkvi, lokacija večjega grobišča na Pristavi – Jezero, cerkev leži na dobro vidnih kamnitih temeljih večje antične grobne parcele, v južni steni cerkvene ladje so vzdani antični kamniti členi – Karteljevo, lokacija rimske ceste z miljniki, v cerkvi vzdani nagrobnik – Novo mesto, Dolenjski muzej z arheološko zbirko in delom lapidarija ter grad Grm in Nova ljubljanska banka z antičnimi predmeti na mestu, kjer je ležalo antično grobišče – Beletov vrt – Bela Cerkev, del antične grobnice in anepigrafski miljniki, lokacija antičnega grobišča ob cesti – Škocjan, na Knobleharjevi hiši, dva reliefa levov – Zloganje, antično grobišče in lokacija vile rustike.

Žužemberk – novčna zakladna najdba, 1.–2. st. n. št.

Iz zagrebške smeri

Drnovo, prezentirano antično pristanišče s skladišči in zidane grobnice – Groblje, lokacija večjega naselja, verjetno Cruciuma – Bela Cerkev, del antične grobnice in anepigrafski miljniki – Novo mesto, Dolenjski muzej z arheološko zbirko in delom lapidarija ter grad Grm in Nova ljubljanska banka z antičnimi predmeti na mestu, kjer je ležalo antično grobišče – Beletov vrt – Straža, antično grobišče pri tovarni Novoles – Mačkovec pri Dvoru, sledovi antične poselitve – Reva pri Dobrniču, antično grobišče ob prazgodovinskih gomilah – Trebnje, kamnit, anepigrafski miljniki, del figuralnega nagrobnika v župnijski cerkvi, lokacija večjega grobišča na Pristavi – Kamni Potok, lončene cevi; ostanki antičnega vodovoda – Šentjurski hrib nad Trziščem, prazgodovinsko in poznoantično utrjeno naselje.

Trebnje, Pristava, grob 5 – ogrlica iz modrih in zelenih steklenih jagod, 4. st. n. št.